

Poznámka překladatele

Když otec v roce 2000 zemřel, znamenalo to pro mne osobně dost traumatický zážitek. Po letech hádání a ostrých sporů o věcech důležitých i nepodstatných jsme nakonec společně přeložili knihu *Superlearning pro 21. století*, slavnou publikaci sester Ostranderových, která je ve své podstatě zoufalou směsicí různorodých poznatků, nevědomostí i literárních manipulací. Nebylo snad věty, o kterou jsme se nepohádali; otec jako psychiatr se značnou zkušeností i v oblasti léčby negativních dopadů pedagogiky, já jako zanícený uživatel digitálních technologií ve vzdělávání, které pro něj byly naprosto nepředstavitelným zlem. Přesto jsme se v jedné věci nad touto knihou shodli, oba jsme se totiž styděli ji jako překladatelé podepsat. Na mysl nám sice přišel pseudonym Magdaléna Komenská, ale nakonec jsme od něj ve víře v dobré vztahy k nakladateli ustoupili. Z tohoto ohledu jsou pro mne některé tátovy formulace o softwaru a programování každého z nás notným překvapením.

Otec zanedlouho zemřel a na mne zbyla nepříjemná povinnost likvidovat jeho pozůstalost. Mnohé materiály z jeho archivu zůstaly u otcovy druhé manželky, velkou část archivu získala bohnická Psychiatrická léčebna, některé obrazy visí u mne doma. Jak ale šel čas, přicházely problémy a starosti a i má poměrně náročná práce.

V listopadu 2009 mi Dan Segal poslal výtisk tátovy knihy. Ač nemožu s mnoha tátovými závěry souhlasit ani teď, kniha je pro mne fantastickým připomenutím tátovy erudice nejen jako lékaře, ale i jako citlivého pedagogického psychologa. Mnohé jeho postřehy lze jistě řešit jednoduššími cestami než hlubokou sondou do nevědomí. Přesto ale stojí za to připomenout současnou konferenci MAPS (www.maps.org), která znovu otevřela tuto oblast dalšímu výzkumu. Výzkum této problematiky je dnes opět středem zájmu.

Proto jsem přesvědčen, že tato kniha vychází v ten pravý čas, znovu připomene tátovu práci v celém jejím rozsahu a poskytne současným lékařům dostatek podnětů, aby jeho celoživotní dílo nepřišlo vniveč

shodou okolností a hlavně kvůli lidské malosti, přízemnosti a neschopnosti dívat se na spoustu věcí objektivně.

Já sám tímto překladem splácím část svého dluhu, který k tátovi mám.

Milan Hausner ml.

Erna Segalová a Milan Hausner

Úvodní slovo nakladatele

Společně s mou manželkou Ernou Segalovou jsme v březnu 1967 v čítárně North Campus UCLA zahlédli mezi časopisy v regále výtisk *Czechoslovak Life* přinášející zásadní článek: „Proč se v Československu stále vyrábí LSD?“ V té době byl v USA zcela potlačen medicínský výzkum této látky poté, co se v šedesátých letech vybízení Timothy Learyho „Zapni se, nalad' se a let“ stalo mantrou oné doby a kdy se „něco si šlehnout“ považovalo málem za rekreační sport. Když se LSD dostalo na ulici, vláda zareagovala tím, že tuto látku postavila mimo zákon.

Společně s Ernou jsme byli v čítárně, kde jsme hledali materiály pro scénář o spiknutí směřujícím k vraždě Lorenza Medicejského. V předchozím roce jsem promoval na UCLA z dějin renesance.

Erna, která se narodila v Praze a plynně hovořila šesti jazyky, se po přečtení článku v *Czechoslovak Life* rozhodla, že bychom se měli do Československa vypravit.

Země se pořád nacházela za železnou oponou, i když v té době procházela změnami známými jako „Pražské jaro“ a došlo k významnému změkčení tvrdého komunistického režimu alespoň tak, že se mohly objevit filmy režisérů Miloše Formana, Jiřího Menzela, Jána Kadára a dalších.

Došli jsme k závěru, že ten nápad stojí za to, a tak jsme se do Československa rozjeli, abychom navázali kontakt s doktorem Hausnerem z kliniky v Sadské u Prahy a abychom se dozvěděli mnohem podrobněji, proč se v Československu stále vyrábí LSD a proč se tato psychedelická látka stále využívá v klinické medicíně k léčení duševních nemocí, zatímco v ostatním světě už nikoli.

Po příjezdu do Prahy zavolala Erna doktoru Hausnerovi na kliniku. Byl očividně ohromen, že jsme za ním přijeli až z Ameriky, a překvapil ho i náš upřímný zájem o jeho práci; proto nás přijal velmi srdečně. I když mluvil obstojnou angličtinou, Ernina čeština otevřela všechna stavidla. Na klinice jsme s ním a jeho týmem strávili hezkou řádku hodin; provedli nás po zařízení a my jsme byli naprosto ohromeni. Po našem odjezdu jsme se domluvili, že zůstaneme i nadále v kontaktu.

Tak začalo naše přátelství a vzájemná spolupráce, která vydržela třicet let a kterou přerušil až skon doktora Hausnera v roce 2000.

Při naší další cestě do Prahy v roce 1971 jsme s Ernou začali práci doktora Hausnera dokumentovat. Když jsme dojeli do Sadské, chystal se právě na konferenci o LSD ve Špindlerově Mlýně, horském městečku na polských hranicích, kam nás také pozval. Právě tam na konferenci doktor Hausner komentoval film *Člověk neumírá žízni*, který se zabýval neurotickou společností, v níž žijeme, a tím, jak může využití LSD v klinické medicíně přinést naději při léčbě duševních nemocí. Doktor Hausner byl konzultantem filmu. Tehdy jsem ještě nevěděl, že tento dvaadvacetiminutový snímek vznikl ve filmovém studiu Československé armády, každopádně nám ale doktor Hausner po návratu do Prahy představil režiséra dokumentu Václava Hapla. Já jsem pak koupil práva na film od československého Filmexportu.

Po návratu do Kalifornie jsem založil malou distribuční společnost a prodal film na několik trhů v USA a v Kanadě.

Během následujících let jsme s Ernou jezdili do Prahy velmi často. Setkávali jsme se s doktorem Hausnerem na klinice, ale také u něj doma, seznámili jsme se s jeho manželkou i třemi dětmi. Jezdili jsme společně na konference a sympozia vztahující se k LSD.

Při jedné takové cestě Erna doktoru Hausnerovi navrhla, aby o své práci s LSD napsal knihu. Souhlasil, a tak byl záměr publikace *LSD – Výzkum a klinická praxe za železnou oponou*¹ na světě. Doktor Hausner dal poté Erně celou řadu knih a článků, které byly v Československu publikovány o jeho práci. Erna je přeložila do angličtiny, abych jim rozuměl i já.

Tato kniha je postavena na klinických metodách, případových studiích a je upravena tak, aby vyhovovala americkému čtenáři.

Když byla dopsána, poslali jsme ji nespočetným vydavatelům v New Yorku. U dvou málem vyšla – McGraw-Hill a Houghton Mifflin. Obě nakladatelství se však v posledním okamžiku stáhla. V dopisech nám vysvětlovali, že psychiatři spolupracující s nakladateli knihu odsoudili. Podle některých prý byla dokonce buřičská, jiní si prostě jen chránili

---

¹ K dnešnímu dni má tato kniha spíše historický charakter, a proto byla vydána pod uvedeným názvem.

vlastní pověst. Šéfredaktor Houghton Mifflin byl tímto rozhodnutím nakladatele tak šokován, že odešel od firmy a stal se psychologem.

Druhý pokus o vydání jsme učinili v polovině devadesátých let prostřednictvím malé a nadšené firmičky, které ale nutně musely dojít finance. A tak se opět stalo, že kniha nespátřila světlo světa.

My s Ernou jsme se mezitím plně soustředili na psaní scénářů a románů, přičemž Erna využívala pseudonym Erna Olinger. Společně s naší filmovou distribuční společností jsme této oblasti věnovali většinu svého času.

Kniha doktora Hausnera tak opět nenašla vydavatele a cenné informace uvedené na následujících stránkách zůstaly nedostupné. Americká společnost se nemohla seznámit s jeho poznatky, které v průběhu své vědecké kariéry získal.

Výsledky uvedené v této publikaci jsou shrnutím jeho celoživotní práce. Ukazují, že LSD v rukou dobře připravených profesionálů může být velmi účinným prostředkem při léčení duševních nemocí.

V osmdesátých i devadesátých letech bylo velmi obtížné takovou myšlenku vůbec přijmout, od té doby se však postoje značně změnily. Znovu se objevují pokusy vyzkoušet tuto látku v klinickém prostředí, a proto jsem se znovu rozhodl knihu vydat. Doktor Hausner v roce 2000 zemřel, Erna skonala v roce 2003. Opětovně jsem si připomněl svoji povinnost publikovat zjištěné výsledky, protože jinak by mohly být neocenitelné zkušenosti budoucím generacím navždy ztraceny.

Doktor Hausner byl jedinečnou osobností, která byla ve správný čas na správném místě. Využil svého intelektu a vlivu, aby jeho klinika mohla dobře fungovat. Tato kniha představuje jeho práci. Množství informací obsažených v knize je opravdu neocenitelným přínosem a nakladatelství ASC BOOKS si velmi váží možnosti představit lidem, co doktor Hausner dokázal ve svém 112 lůžkovém sanatoriu pro duševně nemocné. *LSD za železnou oponou* je závěť práce doktora Hausnera a Erny, dvou jedinečných osobností, které se celý život snažily přinést lidem úlevu od soužení, se kterým žije tolik dnešních lidí. Jejich snahou bylo najít cestu ke šťastnějšímu a méně šílenému světu.

Dne 29. dubna 2008 zemřel ve svém domě v Basileji doktor Albert Hoffmann, švýcarský chemik, který objevil LSD. V červnu 2008

výzkumníci z laboratoří Johns Hopkins University publikovali výsledky čtrnáctiměsíční studie, v jejímž rámci podávali účastníkům halucinogenní houby. Jsou popsány výrazné duševní efekty těchto látek. Studie je uzavřena konstatováním, že houby mohou mít významný léčebný účinek, a proto vyžadují objektivní analýzu svého potenciálu.

Poslední události jsou jen důkazem nezbytnosti vydání této knihy. Kniha představuje význam LSD pro terapeutické účely v rukou profesionálů, kteří jsou odpovídajícím způsobem proškoleni pro jeho použití. A to se právě doktoru Hausnerovi po celou řadu let na jeho klinice, kde dosahoval výborných výsledků u neurotických a psychotických pacientů, významně dařilo.

*Daniel Segal,
prezident ASC BOOKS
září 2009*

Psychiatrická léčebna Sadská – současnost

Geneze knihy *LSD – Výzkum a klinická praxe za železnou oponou*

Erna Segalová

Když jsem pracovala ve studovně UCLA, shodou okolností jsem se dozvěděla, že v Československu se v psychoterapii pracuje s LSD. K mému překvapení mne můj výzkum zavedl zpět do Prahy, města, kde jsem se narodila, a do Sadské, kde doktor Hausner velmi extenzivně využíval této terapie.

Pak jsem zjistila, že o této problematice byl natočen vynikající dokument. Když jsem film zhlédla, uvědomila jsem si, že naše snaha zdokumentovat psychoterapii s LSD bude vlastně nadbytečná. *Člověk neumírá žízni* – film zesnulého režiséra Vojtěcha Hapla, jemuž jeho vynikající snímky vynesly titul „Poeta československého filmu“ – nejen pojednával o aplikaci psycholytické terapie (podávání malých dávek LSD v návaznosti na psychoterapii), ale také sledoval filozofické důvody, proč člověk v dobách velké nejistoty a politického tlaku hledá útěchu v drogách.

Koupili jsme tento dokument v Čechách a využili ho v televizním vysílání na stanici PBS. Dokument byl spojen s diskusí s doktorem Sidneyem Cohenem, profesorem klinické psychiatrie v UCLA, bývalým ředitelem oddělení zneužívání v Národním institutu duševního zdraví, a doktorem Stanislavem Grofem, vedoucím psychiatrického výzkumu v Maryland Psychiatric Research Center v Baltimore. Oba dva se podíleli na výzkumu halucinogenů v této zemi.

Při hodnocení metody doktora Hausnera a jejích výsledků jsem si uvědomila, že je velmi důležité říci světu o výsledcích, kterých lze v psychoterapii s LSD dosáhnout. Nedalo moc práce o tom doktora Hausnera přesvědčit. Zdálo se, že i jeho pacienti naléhali, aby o jejich léčení, a *hlavně vyléčení*, napsal knihu, přestože u některých z nich byly jejich poruchy považovány za zcela beznadějně a jejich vyléčení se rovnalo hotovému zázraku.

Psycholytická terapie, jak je nazývána v této knize, se na klinice v Sadské používala od roku 1954 prakticky až do jeho odchodu v roce 1980. Sadská mohla v průběhu tolika let fungovat jen díky shodě několika výjimečných okolností. Ironií osudu je, že totalitní systém, ač ze své podstaty restriktivní, tuto novou a kontroverzní terapii podporoval a financoval. Systém očividně nezajímalo, co se v Sadské děje, anebo to vůbec nechápal. Teprve když světový tisk začal informovat o zneužívání LSD v USA, vláda se ohlédla zpět a ověřila si, čím se klinika zabývá. Náhle byla skutečnost, že celý svět zaplavil dės z LSD, mnohem důležitější než opravdové a reálné výsledky, kterých mohl doktor Hausner a jeho kolegové tak rychle a efektivně dosáhnout.

Dalším poměrně razantním důvodem pro zánik psycholytické terapie v Sadské bylo připravované vydání knihy oznámené významným americkým nakladatelem. Tradicionalisté v československé psychiatrické komunitě by tak dostali další ránu. Jak říká doktor Hausner: „Skutečností zůstává, že každičký systém, ať už je ideologický či ne, má své prostředky, aby likvidoval ‚bílé vrány‘. Každý, kdo se dostane za hranice stanovených a přijímaných norem, musí být připraven na tvrdou opozici. Jako naši opeření průvodci, černé vrány; ty, když spatří v oparu dne bílou vránu, nepřestanou, dokud ji neuklovou k smrti.“

Průvrženci všech režimů věří, že jejich metoda je jediná správná. Doktor Hausner zvolil jiný názor na věc, protože psycholýza mu dovořila prokázat, že všechny byt zcela rozlišné systémy mají určitou platnost. Každický střípek zapadne na své místo a vytvoří jediný správný celek. Jediným vodítkem ke zvolené metodě musí být pacientova potřeba, nikoli tradiční pohled na nemoc jako takovou. Tato nová a zcela určitě revoluční myšlenka se možná nelíbila (a nejspíš ani dnes nebude líbit) některým odborníkům, ale pokud společenství psychiatrů neakceptuje skutečnost, že rozhodujícím zájmem musí být prospěch pacienta, pak se nikdy nedobereme opravdu pozitivního výsledku. Samozřejmě tomu musí odpovídat i funkční metody. Není možné vytáhnout různorodé zdroje a metody léčby a začít vše „standardizovat“. Psychiatrie musí tvořit mnohotvárný, kohezní a efektivní celek. Co by se stalo, kdybychom stejný koncept využili například v kardiovaskulární chirurgii? Co by se stalo, kdyby měl každý chirurg vlastní přístup k operaci

srdce a odmítal by přijímat a používat novější a mnohem efektivnější techniky?

Doktor Hausner vycházel ve své práci z výsledků činnosti mnoha odborníků, kteří si uvědomovali nutnost rychlejší, levnější a mnohem efektivnější léčby duševních poruch. Byl také poháněn snahou, aby se svět dozvěděl o existenci efektivního způsobu, jak takovou léčbu zajistit.

Psychoterapie je stále nedokonalá, protože o lidské mysli toho dosud víme velmi málo. Chirurg sice může otevřít lebku, odkrýt mozek a přesně popsat, která část mozku ovládá specifické funkce. Co ale opravdu jsou tyto šedé mozkové buňky – kde se ukrývá naše duše, naše nevědomí, které ovládá to, co děláme, kým jsme, jak to celé zvládáme a jak si vůbec vedeme? Něčím takovým si nemůžeme být jisti ani dnes.

Každý den získáváme jasné důkazy o neustále se zvyšujícím počtu duševních poruch. Když budeme vycházet z Jungova *kolektivního nevědomí* a posuneme tento koncept o malý krůček dál, musíme připustit, že existuje také možnost *kolektivní duševní nevyrovnanosti* – každým dnem se řítíme na samotnou hranici mezi neurózou a psychózou.

Jsme svědky toho, že děti vraždí děti; děti se rodí dětem; mladé neprovdané matky se zbavují svých nechtěných novorozenců jejich odhozením do popelnice; otcové od rodin řeší své finanční těžkosti sebevraždami či vraždou; stoupá procento zneužitých dětí; děti jsou znásilňovány; zuří války gangů a tak dále. Jaké je tedy řešení? Jak vůbec můžeme léčit stále stoupající patologii naší kolektivní mysli?

Nejspíše měl pravdu Aldous Huxley, když za tři nejvýznamnější objevy minulého století prohlásil objev DNA, atomové energie a LSD. Věda nám dala prostředky, jak odkrýt naši mysl, vyhnat demony a žít racionálnější, zdravější a smysluplnější život. Bohužel lidstvo stále pečlivě nevyužívá všech objevů, ke kterým dospělo. Padesát let trvalo, než éter ztratil svoji negativní pověst a byl akceptován jako neocenitelný pomocník v chirurgii. Nadešel právě čas, aby se i LSD dostalo na správné místo v rozsáhlém arzenálu terapeutů, kteří se snaží nastolit poněkud pomíjivý koncept duševního zdraví.

Nejspíš bychom měli doplnit staré přísloví: *Ve zdravém těle zdravý duch* na *Zdravý duch ve zdravém těle tvoří zdravý svět*.

Náhlé uzavření kliniky v Sadské představovalo rozhodující úder většině terapeutů, kteří byli svědky významných léčebných výsledků, aniž zvažujeme, co taková likvidace kliniky znamenala pro pacienty, u kterých ještě léčba nebyla ukončena či kteří neměli to štěstí, že vůbec kdy byli psycholýzou léčeni. Více než dvacet let uběhlo a tato devastující doba od ukončení činnosti kliniky v Sadské zmařila desítky budoucích studií, které by prokázaly a ověřily zjištění opravdových výsledků léčby psycholýzou. S lidskou myslí se nehazarduje. Zvláště ne tam, kde máme možnost ji poznat v jejím komplexu, křehkosti a nevyužitém potenciálu.

Stáli jsme na hranici vnějšího vesmíru a hleděli v ohromení, jak nás obklopuje nepřekonatelná a nepochopitelná prázdnota. A najednou jsme začali studovat vnitřní svět lidské mysli a začali jej mapovat. Naše vnitřní světy jsou pravděpodobně ještě více ohromující a hrůzostrašnější než vnější vesmír, do kterého jsme mohli jen na okamžik nahlédnout. Je jednoznačné, že poznání našeho vnitřního světa má prvořadý význam. V nemocné mysli však může vzniknout jen nemocný svět. A pokud bude svět reflexí naší mysli, pak nám nezbyvá nic jiného než najít cestu, jak se do něj dostat a vyléčit ho.

*Erna Segalová
Malibu, Kalifornie
červen 1996*

Slovo závěrem

Čtenáři se touto knihou dostává do ruky text průkopníka, který se s odvahou snažil využít všech v té době v naší zemi dostupných psychedelických látek k tomu, aby pomohl svým pacientům a kolegům.

„... Dr. Milan Hausner je pravděpodobně jediným psychiatrem na světě, který pracoval s halucinogeny v klinickém prostředí po tak dlouhou dobu a s tolika pacienty...“ píše se na přebalu jeho knihy vydané původně v USA.

Jeho kniha je popisem jednoho z typů přístupu k léčebnému využití psychedelických látek. Látek, se kterými v té době nemohl mít, s výjimkou experimentů prováděných na sobě, v této zemi nikdo žádné hlubší znalosti a zkušenosti. LSD se stalo nejvýraznějším představitelem této kategorie „mysl manifestujících-otevřících“ látek. V naší zemi dokonce hned první léta po víceméně náhodném objevení jeho účinku na lidskou psychiku ve švýcarské laboratoři firmy Sandoz Albertem Hofmannem. Jedna z verzí této unikátní náhody je, že se Hofmann dotkl gumovou rukavicí koutku svého oka, aby se pokusil odstranit svědění. Víme jistě každý něco o tom, co následovalo.

Objevem LSD 25 spustil Albert Hofmann éru zkoumání vědomí, která přerostla daleko za hranice laboratoře a stala se novodobým kulturním jevem. Z hlediska výzkumu a snahy o ovlivnění lidské psychiky je zajímavá koincidence objevení tohoto „psychotogenu“ a následný objev chlorpromazinu, látky s antipsychotickým efektem. Nejen tyto protichůdné tendence, ale i reflexe Alberta Hofmanna v jeho knize *LSD – mé nezvedené dítě* (Hofmann, A., 1997) ukazují, do jaké situace se LSD narodilo.

Nezachytitelnost nebo nesnadná uchopitelnost je ilustrována i množstvím názvů pro jeden typ zkušenosti. Droga, substance, medicína, svátost. Nebo halucinogeny, entheogeny, mystikomimetika, oneirogeny, oneirophrenika, phantastika, psychodysleptika, psychotomimetika, psychotogeny, schizotoxiny, modelové psychózy... Podle chápání účinku nebo způsobu použití.

Sám dávám přednost tomu, mluvit o psychedelických látkách. Látkách, které pomáhají lidské psyché, aby se mohla projevit (složenina slov psyché = duše a delein = zjevovat). Mluvíme také o nesespecifických amplifikátorech – na povrch je vyneseno a zesíleno to, co je již připraveno pod povrchem.

Z evropského pohledu je to začátek fascinující cesty výzkumu lidského vědomí, který se teprve v poslední době po mnoha letech neuvážených restrikcí daří s obnoveným zájmem o léčivé účinky znovu dostat alespoň do výzkumných laboratorních studií.

Z celé naší moderní evropské historie využití mimořádných stavů vědomí pro zkoumání lidského potenciálu musíme uznat, že nám nejen chyběla „rituální technologie“, která by sloužila nejen k provázení těmito zážitky, ale chyběl také širší kontext, umožňující jejich pochopení a zpracování. Neměli jsme ani použitelné rituály, ani použitelnou přiměřenou podobu duchovní kultury, jejíž kořeny by dávaly zkušenostem přiměřený rámec. Málo se vědělo o riziku autoexperimentů bez dobrého setu a settingu.

Set a setting lze popsat jako soubor faktorů, které obecně mají vliv na to, jak budeme rozšířeným-změněným stavem vědomí ovlivněni. Tyto dva pojmy by se nejlépe daly do češtiny přeložit jako „očekávání“ a „prostředí“. První oblast proměnných – set – se týká jedince, který do situace vstupuje. Druhá oblast – setting – se týká toho, co člověka v danou chvíli obklopuje.

Při použití psychedelických látek musíme ještě přičíst působení látky samotné.

Měli bychom mít na paměti, že set a setting jsou podstatnou součástí zkušenosti a že jakýmkoli chybami můžeme vyvolat nepředpověditelné problémy a komplikace.¹⁰

---

¹⁰ Pro úplnost je třeba dodat, že psychedelika mohou být spouštěčem projevů, kterým říkáme psychospirituální krize (Grof, S., Grofová, Ch., 1999; Vančura, M., 2002, 2005). Projevy nejsou vytvořeny psychedelickou látkou – ta jen pomohla dostat na povrch to, co již bylo připraveno. Pro podrobnější informace viz www.Dia-basis.cz.

A byly tedy doby, kdy léčba psychedelickými látkami byla běžnou součástí psychiatrie a hledaly se její nejvhodnější indikace.

Tento slibný rozvoj byl u nás v roce 1974 přerušen. Psychedelické látky se staly díky předcházející periodě jak ve světě, tak i u nás jednou z více vyzkoušených cest do rozšířených stavů vědomí. Pokud vím, tak ze všech v knize jmenovaných osobností v dalším zkoumání léčebných účinků spojených s rozšířenými stavy vědomí významně pokračoval zejména Stanislav Grof.¹¹

Nemáme-li kulturou daný rámec pro to, co je ještě možné objevit v našem vědomí, je třeba nějaký vytvořit. Hausner zvolil jednu z cest. Využití rozšířených stavů vědomí v prostředí komunity, s využitím dynamiky života ve společném prostoru a skupinové terapie. Cesty, která měla „své místo“ v prostředí státního zdravotnického systému. S odstupem se můžeme spíše podívat nad tím, že jeho přístup vydržel v daných politických podmínkách tak dlouho. Následná represe byla mnohými z nás prožívána dramaticky. Dopis, publikovaný v knize, dokládá politickou manipulaci sdílenou i přijatou kolegy, od kterých by se dalo očekávat, že budou méně loajální s politickým systémem a více s odborníky, prosazujícími dalekosáhlý experiment.

Ještě dlouho přetrvávající nepochopení možností léčebného využití těchto látek mohu doložit výrokem tehdejšího hlavního českého psychiatra, který na odborné pracovní schůzi Purkyňovy společnosti, jejímž tématem byla „Psychedelika“, ještě na konci devadesátých let prohlásil:

„Proč byste chtěli pořád vytahovat psychedelika, když máme tolik dobrých neuroleptik.“ A myslel to opravdu vážně.

Nebyla sice ověřena jedna z hypotéz, v rámci které bylo LSD zkoumáno jako nástroj studia tzv. modelové psychózy. Jako důležitější se ukázalo to, že prostřednictvím zkušenosti s LSD se učili psychoterapeuticky orientovaní psychiatři a psychologové poznávat sama sebe v relativně dobrém setu a settingu, v kontrolovaných bezpečných podmínkách.

---

¹¹ Rozpoznání důležitosti změněných stavů vědomí pro léčbu a také pro výcvikovou zkušenost terapeutů jej vedlo po zákazu používání těchto látek k vytvoření metody holotropního dýchání. „...holotropní dýchání je koncepčně a filozoficky odvozeno od klinické práce s psychedelickými látkami“ (Grof, S., 2000, s. 271).

Šlo o průkopnické řešení, způsob učení, jak se nebát hlubokých změn prožívání. A to je něco, co může chybět všem těm, kteří pracují s lidmi, svými klienty-pacienty, kteří často nedobrovolně vstupují do rozšířených stavů vědomí. Neprožijí sami na sobě, jak je v takovém stavu obtížné jasně komunikovat a co by v některých situacích pomohlo rozhodně lépe než pouhá neuroleptika. Tj. nástroje, který sice pomáhá odborníkovi, aby se cítil v bezpečí, ale nepomáhá vést klienta tak, aby rozpoznal prostřednictvím příznaků, co se doopravdy stalo v jeho/jejím životě, co se podílelo na jeho/jejím zoufalství, a co tedy brání rozpoznání „čím by mohl být doopravdy“ a co je skutečně léčení.

Mám to štěstí, že mohu o primáři Hausnerovi a o Sadské mluvit také z osobního pohledu. V době, kdy jsem na FFUK studoval klinickou psychologii a jednou z přednášek byla psychoterapie, bylo používání LSD v Sadské v plném rozkvětu. Jako studenti jsme měli možnost přijet na víkend a účastnit se skupin s pacienty, kteří procházeli LSD sezeními, nebo sami procházet cvičnými sezeními, která byla supervidována Milanem Hausnerem nebo jeho spolupracovníky. Zpětně jsem si často uvědomil, jak byla tato zkušenost pro mě důležitá v mém rozhodování o tom, co mě v psychologii bude doopravdy zajímat.

Rád na tuto opakovanou zkušenost vzpomínám. Od Milana Hausnera jsem dostal první LSD, později psilocybin a mezkalin, a tato zkušenost určila do značné míry moji odbornou orientaci a přinesla mnohem více než to, že jsem dostal zápočet.

Ve snaze zmapovat zpětně výsledky komunitní terapie s použitím LSD jsem na konci 80. let, tedy v některých případech s odstupem až 20 let od léčení, kontaktoval pět bývalých pacientů ze Sadské. Chtěl jsem se dozvědět více o jejich zkušenosti s léčbou. Z rozhovorů mě zaujala jasnost, s jakou psychedelika, ač v té době již zakázaná, viděli jako záchranu svého života nebo významný zvrat ve vývoji své životní situace a průběhu vývoje psychotherapeutického procesu. Dozvěděl jsem se od nich mnoho o tom, že je možné vytvořit bezpečný rámec, ve kterém není třeba se bát pomocí mozku otevřít „studnu“ (viz příběh klienta v knize) a začít s pomocí látek tvořit „novou mapu“ svého života.

Byli to pacienti, kteří prošli 40 až 80 sezeními s LSD. Neříkali, že by byli navždy vyléčení, nepotvrzovali Hausnerovu hypotézu „naprosté

restrukturalizace osobnosti“, ale shodovali se na tom, že jim to pomohlo dlouhodobě z nejtěžších příznaků. A to je pro lidi s psychiatrickými obtížemi, s diagnózami, s jakými Hausner pracoval, samo o sobě zásadní úspěch. Moc dobře si dnes uvědomuji, že si pro takové obtíže nedovedu představit lepší místo, než jaké vytvořil Hausner v Sadské. A raději nemyslím na to, jaké léčby se jim podobným dostává dnes.

Ani nebudu rozvíjet, že jsem u nikoho z nich nezaznamenal závislost na podobných látkách.

K tomu všemu musím přidat ještě jednu náhodu. Po přečtení knihy jsem rozpoznal, že Hana byla mnoho let po léčení v Sadské mojí pacientkou. Věděl jsem o jejím pobytu v Sadské a terapii, při níž je používáno LSD a viděl jsem, kam se díky psycholýze dostala. Nevěděl jsem ale až do přečtení zde publikovaných záznamů z jejích deníků a z jejích sezení, odkud a z jaké hloubky těžké historie její zkušenost vycházela. Jsem rád, že mohu potvrdit, že nepřišla jako „nevyléčitelný schizofrenik“. Přišla řešit normální partnerské problémy. Její inteligence a řada jejích osobnostních rysů, podle kterých jsem ji snad v knize správně rozpoznal, zůstaly jako kolorit člověka, na kterého se nezapomíná.

Hausnerova knížka je dobový obrázek ukazující, jak jeden nadšený a odvážný primář hledal ve spolupráci s LSD, jak by mohla tato látka pracovat v rámci dosažitelného psychoterapeutického konceptu. Učil poctivě sám sebe, personál a své pacienty. Kdyby jeho práce nebyla z politických důvodů přerušena a pokračovalo by se v ní, věřím, že dnes bychom byli s léčením psychiatrických obtíží mnohem dál.

Myslím, že postupoval osobitým, odvážným směrem, i když některé experimenty, jak jsou popsány v kazuistikách, bychom asi dnes uspořádali jinak. Také prostředí a rámec, který pro zážitky byl k dispozici, měl v něčem daleko do bezpečného settingu, v jakém by se pracovalo dnes.

Hausner měl odvalu a měl důvěru v to, že psychedelika mohou člověka dobře vést do míst uvnitř psychiky, kde je třeba nejdříve najít stará spojení a postupně udělat změny. Věřil, že práce s psychedeliky aktualizuje to, co by zůstalo skryté, nedosažitelné pro verbální terapii. A snažil se s vynořenými obsahy poctivě pracovat s vědomím, že samotný zážitek nestačí, aby došlo ke změně. Nenabízel pacientům efektní ohňostroj, ale

poctivou, odborně vedenou práci na tom, co psychedelická zkušenost otevřela. Jeho popis příběhů ukazuje práci sezení po sezení, jako bychom sledovali rituál proměny osobně krok za krokem. LSD neudělá práci za klienta ani za terapeuta. Oni tam oba musí být, a to velmi specifickým způsobem, který se hodně liší od práce terapeuta sedícího s klientem jednu nebo dvě terapeutické hodiny za týden.

Při čtení textu jsem oceňoval práci překladatele. Ponechal knihu v „jeho jazyce“, jeho osobitým způsobu vyjadřování. Chvillemi jsem četl s pocitem, jako by ji Milan Hausner diktoval.

Nelze očekávat, že něco takového jako přijetí možnosti psychedelické terapie by dnes znamenalo její rozšíření do běžné psychiatrické nebo psychoterapeutické péče.

Představa využití tohoto přístupu na specializovaných pracovištích ale nemusí být vzdálená.

Naděje pro naše vědomé rozhodování je v tom, že máme jako lidé za sebou v mnoha různých kulturách a obdobích dlouhou historii rituálního využití psychedelických látek, že jako západní kultura máme za sebou explozi jejich ne zcela vědomého používání a zneužívání a období benevolentního zkoumání. Ke změně přispívá uvědomění, že stále žijeme v období prohibice a zažíváme důsledky restriktce, politizace a demonizace.

Snad nás povede moudrost a nalezneme cestu, jak se vyhnout krajnostem, a objeví se způsob, jak se k vlastní škodě nezbavovat něčeho, co nám za příznivých okolností může dobře sloužit.

Příznivé okolnosti začínají více vystupovat do popředí a jsou v současné době rozvíjeny na mnoha místech ve světě. U nás např. probíhá v Národním ústavu duševního zdraví (NUDZ) výzkum, ve kterém je podáván psilocybin zdravým dobrovolníkům, a zkoumá se, do jaké míry modeluje psychózu.

Nedávno také vznikla Česká psychedelická společnost, a sice za účelem vytvoření prostoru k otevřené diskusi o psychedelických látkách, jejich přínosech a rizicích. Chce zprostředkovávat přístup k novým poznatkům a podporovat výzkum v této oblasti. Svoji aktivitou by ráda navázala na odkaz ČR jako jednoho z center psychedelického výzkumu z 60. let minulého století. Jedním z jejích cílů je přispět ke změně

neúměrně přísné legislativy, ovlivňující nakládání s psychedelickými látkami, tak aby byl usnadněn jejich výzkum a v budoucnu pak možná i jejich využití pro terapeutické účely.

Michael Vančura